

Nr 196.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till de kommunala mellanskolorna m. m.; given Stockholms slott den 20 mars 1925.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Olof Olsson.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 20 mars 1925.

Närvarande:

Statsministern SANDLER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden OLSSON, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, LAERSSON, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON.

Departementschefen, statsrådet Olsson anför:

Vid anmälan den 2 januari 1925 inför Kungl. Maj:t av anslagsäskanden under åttonde huvudtiteln, avsedda att framläggas för 1925 års riksdag, anförde jag beträffande anslagen till de kommunala mellanskolorna samt till tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid dessa skolor, att visst samband föreläge mellan spörsmålet om ifrågavarande anslags storlek och anslagen till privatläroverken. Enär sistnämnda fråga då ännu ej kunde föreläggas Kungl. Maj:t till prövning, borde även behandlingen av spörsmålet om anslagen till de kommunala mellanskolorna för det dåvarande undanskjutas. Jag hemställde därför under punkterna 139 och 141 i protokollet

Bihang till riksdagens protokoll 1925. 1 saml. 157 häft. (Nr 196—197.)

över ecklesiastikärenden den 2 januari 1925, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att, i avbidan på proposition angående anslag till de kommunala mellanskolorna m. m., i riksstaten för budgetåret 1925—1926 beräkna *dels* en ökning av det ordinarie förslagsanslaget till kommunala mellanskolor, nu 1,475,000 kronor, med 125,000 kronor till 1,600,000 kronor, *dels ock* för tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid de kommunala mellanskolorna under tiden 1 juli 1925—30 juni 1926 ett *extra* förslagsanslag å 250,000 kronor.

Kungl. Maj:t biföll denna min hemställan. Sedan frågan om anslag till privatläroverken nu slutligt anmälts inför Kungl. Maj:t och föranlett beslut om avlatande av proposition i ämnet till riksdagen, kan även ärendet om anslag till de kommunala mellanskolorna bringas till avgörande.

Anledningen till att sådant samband, varom jag nyss talat, uppstått mellan sistberörda båda frågor är i korthet följande.

Från anslaget till kommunala mellanskolor utgå, förutom vissa bidrag till lärarpersonalens avlöning, dels direkta understöd åt de olika skolorna dels ock statsbidrag till eventuella parallellavdelningar vid skolorna.

Enligt gällande bestämmelser får dylik parallellavdelning upprättas, så snart lärjungantalet i en klass överstiger 30. För 1924 års riksdag framlade Kungl. Maj:t förslag angående ändring i grunderna för utgående av statsbidrag till parallellavdelning av årsklass vid kommunal mellanskola, vilken ändring åsyftade, att delning av klass borde som regel ske, endast om lärjungantalet i klassen överstege 35, eller samma antal, som i fråga om de allmänna läroverken vore det för bildande av parallellavdelning normala medelantalet lärjungar i läsavdelning av realskolan.

Vid behandlingen inom riksdagen av denna fråga ävensom av frågan om statsunderstöd åt privatläroverken framhölls, att dessa läroverk ej borde i avseende å möjlighet att uppdelas klass intaga en mera gynnad ställning än de kommunala mellanskolorna eller de allmänna läroverken samt att, ifall maximisiffran höjdes i fråga om mellanskolorna, samma åtgärd borde vidtagas beträffande privatläroverken. Någon ändring i nu berörda avseende vidtogs dock sedermera ej av riksdagen, vare sig i fråga om de kommunala mellanskolorna eller beträffande privatläroverken.

Riksdagens behandling av frågan om anslag till privatläroverken — vari som nämnts ingick även frågan om antalet lärjungar i klass eller avdelning — föranledde emellertid Kungl. Maj:t att, såsom i annat sammanhang omnämnts, den 20 juni 1924 bemyndiga chefen för ecklesiastikdepartementet att tillkalla högst tre sakkunniga för att inom departementet biträda med utredning av frågor rörande privatläroverken. Den 21 juni 1924 tillkallades för ändamålet särskilda sakkunniga, vilka den 15 december 1924 avgåvo betänkande och förslag angående nyssnämnda frågor.

Efter denna korta översikt anholder jag att få övergå till frågan om de två anslag, som jag berörde i början av mitt anförande, nämligen det ordinarie förslagsanslaget till kommunala mellanskolor och det extra förslagsanslaget till tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor.

Vad beträffar det första av dessa anslag, *det ordinarie förslagsanslaget till kommunala mellanskolor*, får jag erinra om att detta anslag under årens lopp blivit upprepade gånger höjt, i samma mån som antalet mellanskolor ökats. För år 1922 utgick anslaget med ett belopp av 930,000 kronor och för förra halvåret 1923 med 599,600 kronor, motsvarande ett årsbelopp av 1,085,000 kronor. Av 1923 års riksdag bestämdes anslaget, med hänsyn till nytillkomna skolor, till 1,100,000 kronor. För budgetåret 1924—1925 slutligen är anslaget bestämt till 1,475,000 kronor. Den betydande anslagsökning, som sistnämnda siffra innebär, föranleddes dels av sex nytillkomna skolor, medförande en höjning av hela antalet skolor upp till 77 samt en beräknad ytterligare ökning till 80, dels — och huvudsakligen — därav, att anslaget under år 1922 blivit väsentligen överskridet på grund av det stora antalet parallellavdelningar vid ifrågavarande läroanstalter.

Anslaget till kommunala mellanskolor.

Efter det framställning beträffande här förevarande anslag avläts till 1924 års riksdag, hava några kommunala mellanskolor tillkommit, i det att mellanskolorna i Storvik, Strömsnäsbruk och Örkelljunga genom olika beslut under år 1924 samt mellanskolan i Stocksund genom beslut under hittills förflutna del av år 1925 av Kungl. Maj:t erkänts såsom kommunala mellanskolor. För närvarande uppgår alltså antalet dylika skolor till 81.

I skrivelse den 31 augusti 1924 har skolöverstyrelsen behandlat frågan om det här berörda anslagets storlek under budgetåret 1925—1926.

Den sammankoppling av frågorna om anslagen till kommunala mellanskolor och till privatläroverk, som ägde rum vid 1924 års riksdags behandling av dessa angelägenheter, motiverades, såsom jag redan omnämnt, därav, att en bestämmelse om ett minimiantal av exempelvis 35 lärjungar i en privatskolklass för rätt att uppdelas i parallellavdelningar, eventuellt kunde anses böra föranleda en skärpning i de i nu berörda hänseende gällande bestämmelserna för de kommunala mellanskolorna. En dylik skärpning skulle i sin ordning hava ett ej oväsentligt inflytande på beräkningen dels av förslagsanslaget till nämnda skolor, dels ock av förslagsanslaget till tillfällig löneförbättring åt skolornas lärarpersonal.

Departementschefen.

I sitt betänkande hava de s. k. privatskolesakkunniga föreslagit såsom allmän regel, att lärjungantalet i klass i ett privatläroverk skall uppgå till minst 30, innan klassen får delas. De sakkunnigas förslag överensstämmer alltså med motsvarande, nu gällande bestämmelser för de kommunala mellanskolorna. Tidigare i dag har jag i annat sammanhang uttalat mig för det av de sakkunniga i detta hänseende framställda förslaget. Något förslag

om höjning av nämnda minimala för de kommunala mellanskolorna är således ej motiverat. Under sådana förhållanden bör man vid beräkningen av anslaget till kommunala mellanskolor utgå från nu gällande grunder.

Såsom framgår av vad jag i det föregående anført, är nämnda anslag för budgetåret 1924—1925 beräknat under förutsättning av ett antal av 80 mellanskolor, medan antalet för närvarande i verkligheten utgör 81. Med hänsyn dels därtill, att nya mellanskolor kunna under året tillkomma, dels och framför allt därtill, att man torde kunna förvänta en fortgående ökning av antalet parallellavdelningar, synes försiktigheten bjuda att nu höja anslaget med förslagsvis 100,000 kronor till 1,575,000 kronor. Jag tillstyrker förslag till riksdagen härom.

Anslaget till tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor.

Vad därefter beträffar *anslaget till tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor*, får jag erinra om att sådan löneförbättring utgått från och med år 1920. Anslag för ändamålet utgick till en början med 130,000 kronor för år, men förhöjning till 200,000 kronor vidtogs av 1923 års riksdag. I riksstaten för budgetåret 1924—1925 är anslaget upptaget med ett till 250,000 kronor förhöjt belopp. Anslaget har givetvis förslagsanslags natur.

Ifrågavarande löneförbättring utgår med följande belopp:

till ordinarie manlig ämneslärare med 500 kronor;

till ordinarie kvinnlig ämneslärare med 400 kronor; samt

till extra ordinarie ämneslärare, övningslärare och timlärare med belopp, som Kungl. Maj:t i huvudsaklig enlighet med de i sådant hänseende för år 1920 gällande grunder bestämt.

Bestämmelser i fråga om löneförbättringen äro givna i kungörelse den 30 maj 1924 (nr 234) angående tillfällig löneförbättring åt lärarpersonal vid kommunala mellanskolor, vilka bestämmelser skola lända till efterrättelse tillsviðare, så länge anslag för ändamålet anvisas.

I skrivelse den 31 augusti 1924 har skolöverstyrelsen hemställt om beredande av medel för ifrågavarande löneförbättring under budgetåret 1925—1926, under påpekande, att därest någon definitiv lönereglering för mellanskolornas lärarpersonal ej kunde åvägbringas till nämnda budgetår, dylika medel fortfarande bleve erforderliga.

Sedermera har styrelsen för kommunala mellanskolornas lärarförening hemställt, dels att Kungl. Maj:t, därest proposition om definitiv lönereglering för lärarna ej skulle komma att avlåtats till 1925 års riksdag, måtte föreslå nämnda riksdag att bevilja medel till tillfällig löneförbättring för de kommunala mellanskolornas lärare, dels att denna tillfälliga löneförbättring måtte så avvågas, att den genom 1918 års lönereglering givna relationen mellan lönerna vid de kommunala mellanskolorna och lärarna vid de allmänna läroverken bibehölls, dels ock att en eventuellt åskad förhöjning i löneförbättringsbeloppen måtte föreslås att träda i kraft samtidigt för de båda nämnda lärargrupperna.

Något förslag om definitiv löneroglering för lärarpersonalen vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter, bland dem de kommunala mellanskolorna, har, såsom jag förut i annat sammanhang anført, ej kunnat föreläggas 1925 års riksdag. Under sådana omständigheter bör tillfällig löneförbättring fortfarande utgå jämväl till mellanskolornas lärarpersonal.

Styrelsen för mellanskolornas lärarförening har, som nämnts, hemställt, att om förslag beträffande förhöjd löneförbättring framlades i fråga om de allmänna läroverkens lärarpersonal, förslag också måtte framläggas om sådan förhöjning av mellanskollärarnas löneförbättring, att den alltsedan 1918 års löneroglering bestående relationen mellan dess båda lärarkategoriens avlöningar fortfarande måtte upprätthållas. Det kan visserligen icke bestridas, att en bestämd relation i nyssberörda hänseende uppehållits och varit avsedd att uppehållas. Ur denna synpunkt sett vore det alltså påkallat att, då förslag om förhöjd löneförbättring för läroverkslärarna m. fl. nu förelagts riksdagen, motsvarande åtgärd företogs i fråga om mellanskollärarna.

Emellertid får jag erinra om att vid 1924 års riksdag frågan om tillfällig löneförbättring åt vissa lärarkategorier var under särskild omprövning. I anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1924—1925 för viss personal inom den civila statsförvaltningen väcktes inom riksdagen motioner, åsyftande förhöjd löneförbättring åt lärarpersonalen vid högre lärarinnese minariet, de allmänna läroverken, folkskolese minarierna, statens blindundervisningsanstalter, de tekniska elementarskolorna, de tekniska fackskolorna och de tekniska gymnasierna jämte statens småskolese minarier i Haparanda och Murjek. Riksdagen, som ej ansåg sig kunna utan närmare utredning i vissa hänseenden fatta beslut av den innebörd, motionerna angivit, anhöll, att Kungl. Maj:t måtte efter verkställd utredning taga under överbäggande möjligheterna att, för den händelse en definitiv löneroglering för lärarna vid allmänna läroverken och annan med dem jämförlig personal icke inom den närmaste tiden kunde genomföras, bereda ökad tillfällig löneförbättring åt nämnda personal samt för nästkommande riksdag framlägga det förslag i ämnet, vartill utredningen kunde giva anledning.

Då alltså riksdagen, såvitt jag kunnat finna, bland de läroanstalter, till vilkas lärarpersonal borde efter verkställd utredning utgå förhöjd löneförbättring, ej upptagit de kommunala mellanskolorna, har jag icke funnit mig böra ifrågasätta någon förändring i de grunder, som för närvarande gälla för den till dessa skolors lärare utgående löneförbättringen.

Av det föregående framgår, att jag ej ansett mig böra förorda någon ändring i avseende å det i fråga om de kommunala mellanskolorna nu föreskrivna minimiantalet lärjungar i klass eller avdelning för rätt att anordna parallellavdelning. Det för här ifrågavarande ändamål erforderliga anslaget behöver således ej av dylik anledning undergå någon jämkning. Jag hade vid min tidigare anmälan av detta ärende hemställt, att i avvaktan på den

slutliga beredningen av frågorna om anslagen till privatläroverk och till här föreliggande ändamål, ett belopp av 250,000 kronor måtte beräknas för ändamålet. Emellertid överskreds förevarande förslagsanslag under budgetåret 1923—1924, och det synes därför lämpligt, att något ökat anslag beviljas. Möjlighet härtill finnes ock, i det att dels i årets statsverksproposition det ordinarie förslagsanslaget till de kommunala mellanskolorna beräknats till 1,600,000 kronor, men detta belopp nu ansetts kunna nedsättas med 25,000 kronor till 1,575,000 kronor, dels den slutliga beräkningen av reservationsanslaget till de allmänna läroverken stannat vid ett belopp, som med 30,000 kronor understiger det i riksstaten för budgetåret 1925—1926 beräknade. Av den sålunda vunna besparingen, sammanlagt 55,000 kronor, har jag, efter samråd med chefen för finansdepartementet, funnit ett belopp av 45,000 kronor böra tagas i anspråk för förhöjande av anslaget till tillfällig löneförbättring åt kommunala mellanskolornas lärare och således detta anslag i enlighet med skolöverstyrelsens hemställan böra höjas från dess nuvarande belopp, 250,000 kronor, till 295,000 kronor.

Under återopande av vad jag nu anfört, tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att

dels höja det *ordinarie* förslagsanslaget till kommunala mellanskolor från dess nuvarande belopp, 1,475,000 kronor, med 100,000 kronor till 1,575,000 kronor,

dels medgiva, att tillfällig löneförbättring må för tiden 1 juli 1925—30 juni 1926 utgå till lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor med följande belopp:

till ordinarie manlig ämneslärare med 500 kronor;

till ordinarie kvinnlig ämneslärare med 400 kronor; samt

till extra ordinarie ämneslärare, övningslärare och timlärare med belopp, som Kungl. Maj:t i huvudsaklig enlighet med de i sådant hänseende nu gällande grunder bestämmer;

dels ock för sistberörda ändamål anvisa för budgetåret 1925—1926 ett *extra* förslagsanslag av 295,000 kronor.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt, behagar Hans Maj:t Konungen bifalla samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Gustaf Ödmann.